

Галина ПЕРЕСАДЬКО, Світлана ЛУКАШ,
Ольга ПІДЛІСНА, Віталій ПІДЛІСНИЙ

І О²І ЕА АЕІ І І І ²×І І - АОАЕОЕАІ І НО² Е²ÇЕІ АІ АЕО І І АДАО²Е

Розглянуто варіанти оцінки ефективності лізингу для лізингодавців та лізингоодержувачів. Досліджено ефективність застосування механізму лізингу сільськогосподарськими підприємствами, що вимагає комплексного підходу, який передбачає використання сукупності показників. Досліджено, що розрахунки ефективності повинні мати перспективне спрямування як складова частина бізнес-проекту. Дослідження ефективності здійснені з позиції лізингоодержувача як основної ланки лізингового процесу, саме в якій формуються економічні результати, що в подальшому впливають на діяльність решти його учасників. Запропоновано систему показників оцінки ефективності лізингу. Досліджено процес сільськогосподарського кругообігу, при цьому всі засоби виробництва проходять три стадії, на яких вони мають забезпечувати безперервний та ефективний процес господарської діяльності.

Discusses options for evaluating the effectiveness of leasing lessors and lessees. Investigates the efficiency of application of the mechanism of leasing of agricultural enterprises, which requires a complex approach, which involves the use of a combination of indicators. The main purpose of this research is to define approaches to the simulation of the mechanism for evaluating the effectiveness of leasing for agricultural enterprises and leasing companies. Investigated, that the calculations of efficiency must have a promising area as an integral part of the business project. Effectiveness study conducted from the perspective of the lessee as the main link in the leasing process, it is in which economic results, which further affect the activities of other participants. The proposed system of indicators for assessing the efficiency of leasing. Investigated the agricultural circuit, with all the means of production are three stages at which they must provide continuous and effective process of economic activity.

Дослідження ефективності застосування механізму лізингу сільськогосподарськими підприємствами вимагає комплексного підходу, який передбачає використання сукупності показників.

Слід зазначити, що розрахунки ефективності повинні мати перспективне спрямування як складова частина бізнес-проекту. Мета – виявити рівень вирішення проблем (або його обмеження) з підтриманням стабільності відтворення, що виникли в господарства – потенційного лізингоодержувача.

Розрахунки ефективності перш за все необхідно здійснювати з позиції лізингоодержувача як основної ланки лізингового процесу, саме в якій формуються економічні результати, що в подальшому впливають на діяльність решти його учасників.

Серед вітчизняних розробок, які присвячені проблемам оцінки агролізингу, варто виділити наукові праці В. Алексійчука, В. Горемікіна, О. Гудзя, М. Дем'яненка, Г. Іваннікової, Г. Пиріг, Є. Чекмаревої, та інших.

Метою нашої статті є визначення підходів до моделювання механізму оцінки ефективності лізингу для сільськогосподарських підприємств та лізингових компаній.

Традиційні методи економічної статистики пропонують такі методи: порівняння, балансовий, графічний, аналітичних групувань, рядів динаміки та ін.

Можна застосувати математично-статистичні методи вивчення зв'язків, зокрема кореляційний, індексний, регресійний аналіз, факторний аналіз. Дана група методів дасть змогу виявити вплив певних

чинників (вартість отриманої техніки на умовах фінансового лізингу) на результативну ознаку (рівень рентабельності підприємств). Факторний аналіз доцільно застосовувати з метою визначення чинників, що впливають на розвиток лізингу в Україні.

При розробці прогнозів застосовується система логічних методів, зокрема анкетування, ситуаційний аналіз, експертні оцінки, метод логічного узагальнення. Умова достовірності даних методів – максимальна репрезентативність вибірки. Основний інструмент даної групи методів – анкета або лист опитування. Анкетне обстеження може проводитись серед керівників сільгосп підприємств, голів фермерських господарств, власників домашніх господарств щодо їх поінформованості з питань лізингу, їх зацікавленість у ньому, виявлення проблем і перспектив подальшого застосування даного механізму. Цей метод широко використовується співробітниками НАК «Укragenrolіzing» з метою моніторингу сприйнятності своїх послуг та формування замовлення-намірів на наступний рік.

При оцінюванні ефективності лізингу також застосовують методи оцінювання привабливості інвестицій: визначення чистої поточної вартості, розрахунок рентабельності інвестицій, розрахунок внутрішньої норми прибутку, розрахунок періоду окупності та визначення бухгалтерської окупності інвестицій.

Запропоновано систему показників оцінки ефективності лізингу. Кожен з показників заноситься до спеціальної таблиці, де сумується загальний показник, який містить синергичний ефект від агролізингу.

Система складається з груп показників: абсолютні, відносні та показники економічної ефективності. Кожна група має свою підгрупу показників: аналітичні показники дають змогу виявити стан розвитку лізингу за допомогою аналізу абсолютних показників: кількості лізингових компаній, кількість та вартість укладених угод в розрізі техніки та її стану; аналізу відносних показників: частка техніки, наданої на умовах фінансового лізингу в загальному обсязі поставки техніки; структура лізингових угод за тривалістю дії угод, за видами техніки, за видами діяльності; аналіз середніх показників.

У процесі сільськогосподарського кругообігу всі засоби виробництва проходять три стадії, на яких вони мають забезпечувати безперервний та ефективний процес господарської діяльності.

На першій стадії грошові ресурси витрачаються сільськогосподарськими товаровиробниками на придбання необхідної сировини, палива, добрив, запасних частин та інших матеріалів. У результаті поєднання придбаних оборотних засобів з основними фондами та робочою силою здійснюється процес створення нової продукції.

На другій стадії кругообігу час знаходження обігових засобів залежить від галузевої структури виробництва. Зокрема, у рослинництві спостерігається різка нерівномірність витрат, що не відшкодовуються виходом продукції: вони збільшуються в першому півріччі і знижуються – в другому. Вихід готової продукції та її реалізація починається в третьому кварталі.

Третя стадія – виручка від реалізації продукції, яка надходить нерівномірно, а найменший вихід її спостерігається у період найбільших витрат.

При оцінюванні ефективності лізингу слід проводити комплексну оцінку за такими категоріями: 1) технічні – характеризують повноту ресурсного забезпечення технологічного процесу; 2) техніко-економічні – характеризують техніко-економічний рівень технологічного процесу з боку економічності, ресурсозбереження, енергозбереження. Ця категорія включає рівень злагодженості нової техніки з наявною раніше, іншими словами, оцінюється майновий лізинговий потенціал підприємства; 3) фінансово-економічні – результати використання лізингового майна з точки зору перевищення доходів лізингодержувача над витратами за лізинговим договором. Оцінюється фінансовий потенціал лізингу та можливості підприємства; 4) узагальнюючим показником є інтегральна оцінка, яка дає змогу оцінити економічний потенціал підприємства. Інтегральна оцінка фінансового стану лізингодержувача визначається по показникам всіх аналітичних груп.

Вагові значення коефіцієнтів визначаються з урахуванням важливості факторів, які впливають на оцінку фінансового лізингу, одночасно за кожною групою показників визначається свій внутрішній ваговий коефіцієнт (від 1 до 5): «дуже добре» – 5; «добре» – 4; «задовільно» – 3; «погано» – 2; «дуже погано» – 1 бал. Сумарне значення за кожною групою показників необхідно помножити на ваговий коефіцієнт (табл. 1).

Ефективність лізингового проекту

Найменування показника	Частка показника, %	Дуже добре	Добре	Задовільно	Погано	Дуже погано	Значення (вага x оцінка)
		5	4	3	2	1	
1. Повнота ресурсного забезпечення	10	+					50
2. Економічність при використанні в технологічному процесі	10		+				40
3. Рівень ресурсозбереження	5			+			30
4. Рівень енергозбереження	5			+			30
5. Кадрова відповідність	10		+				40
6. Рівень підвищення обсягів виробленої продукції	20	+					50
7. Рівень підвищення виручки від реалізації	20	+					50
8. Рівень підвищення рентабельності виробництва	30	+					50
100. Сумарне значення	100						340

Економіко-екологічна ефективність лізингу нової сільськогосподарської техніки (обладнання), яка отримується замість застарілої, визначається за такою системою показників:

1) порівнюючи обсяги V (volume) виробленої продукції за використанням нової (new) та застарілої (out-of-date) сільськогосподарської техніки V_n та V_o , при цьому економічно ефективним буде $V_n > V_o$. Водночас доцільно також розраховувати показник виробленої продукції на одну гривню одержаної на умовах лізингу техніки;

2) порівнюючи виручку від реалізації продукції R (revenues from the sales), отриманої за використанням нової та застарілої сільськогосподарської техніки R_n та R_o , при цьому економічно ефективним буде $R_n > R_o$. Водночас доцільно також розраховувати показник отриманої виручки від реалізації на одну гривню одержаної на умовах лізингу техніки;

3) порівнюючи валовий GP (gross profit) прибуток та чистий NP (net profit) прибуток, оскільки кінцевий результат роботи підприємства, як відомо, оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності – загальним обсягом одержаного прибутку. Життєдіяльність підприємства багато в чому залежить саме від того, якою мірою забезпечена фінансова віддача ресурсів і наскільки досягається рівень прибутковості в процесі формування витрат. Отже, економічно ефективним буде: $GP_n > GP_o$ та $NP_n > NP_o$. При цьому доцільно також розраховувати показник отриманого прибутку на одну гривню одержаної на умовах лізингу техніки.

Порівнюючи рентабельність продаж сільськогосподарської продукції P (profitableness), виробленої продукції за використанням нової та застарілої сільськогосподарської техніки P_n та P_o , при цьому економічно ефективним буде $P_n > P_o$;

4) розраховуємо також показник рентабельності на одну гривню отриманого на умовах фінансового лізингу майна.

Маємо систему показників, на підставі якої лізингодержувач має змогу прийняти рішення щодо інвестування оновлення основних засобів за використанням механізму лізингу чи то іншого, порівнюючи варіанти.

Як метод оцінки ефективності застосування механізму лізингу доцільно скористатися методом чистої поточної вартості. Він ґрунтується на зіставленні двох грошових потоків.

У випадку застосування 30-відсоткової компенсації вартості предмета лізингу застосовується формула:

$$E_L = \frac{\sum V_n}{0,7 * C_L}, \quad (1)$$

де C_0 – повна вартість предмета лізингу, V_n – обсяг виробленої продукції з використанням предмета лізингу; E_1 – економічна ефективність лізингу.

Водночас необхідно проводити календарну деталізацію: грошового потоку, що надходить лізингодержувачу від реалізації одержаної за участю лізингового майна продукції; грошового потоку інвестиційних (лізингових) та поточних виробничих витрат на виробництво і збут продукції.

В подальшому доцільно сформувати базу аналітичних даних наявних лізингодержувачів, що дасть змогу відстежувати позитивні та негативні зміни в діяльності та фінансовій дисципліні лізингодержувачів в динаміці. Для цього пропонується запровадити рейтингову оцінку діяльності лізингодержувачів за допомогою 5-ти показників: 1) відсоток виконання планових платежів (20%); 2) прострочена дебіторська заборгованість з початку 2010 р. (20%); 3) фінансовий результат діяльності (30%); 4) поставка техніки (20%); 5) відсоток застрахованої техніки (10%). Ці показники у своєму підсумку становлять 100% або 1.

Коефіцієнт вагомості за кожним показником розраховується як добуток питомої ваги цього показника на ранг, який отримало господарство після його виконання. Далі, коефіцієнти вагомості за всіма показниками сумуються і визначається загальний коефіцієнт вагомості, а на його основі – остаточний ранг лізингодержувача (найнижчий – 1, найвищий – ...).

Розрахунок коефіцієнта вагомості за відсотком виконання планових платежів здійснений шляхом добутку рангу кожного лізингодержувача на вагомість даного показника (20%). Чим вищий відсоток виконання платежів, тим вищий ранг.

Розрахунок коефіцієнта вагомості за показником «прострочена дебіторська заборгованість» з початку 2010 р. здійснений шляхом добутку рангу кожної філії на вагомість даного показника (20%). Чим менша величина простроченої дебіторської заборгованості, тим вищий ранг філії.

Розрахунок коефіцієнта вагомості по показнику «фінансовий результат» діяльності здійснений шляхом перемноження рангу господарства за показником на показник за категорією. Чим вищий відсоток забезпечення власними коштами, тим вищий ранг лізингодержувача.

Розрахунок коефіцієнта вагомості за показником «поставка техніки» здійснений шляхом добутку рангу кожного господарства на вагомість даного показника (20%). Чим більший обсяг поставки техніки, тим вищий ранг.

Розрахунок коефіцієнта вагомості за показником «відсоток застрахованої техніки» здійснений шляхом добутку рангу кожного лізингодержувача на вагомість даного показника (10%). Чим вищий відсоток застрахованої техніки, тим вищий ранг.

Наведені принципи методики визначення ефективності передбачають послідовне поетапне її відстеження, починаючи від аналізу передпроектного стану господарства до підсумкових показників його роботи. Це дасть змогу зменшити ризики від укладання угоди як для лізингодержувача, так і для лізингодавця; сприятиме забезпеченню прозорості та відкритості ринку лізингу, зміцненню та динамічному розвитку вітчизняного ринку лізингу, підтриманню довіри до нього та сприянню його інтеграції в європейський та світовий ринки лізингу.

Література

1. Горемыкин В. А. *Лизинг : практ. уч.-справ. пособ.* / В. А. Горемыкин. – М., 1997.
2. Іванникова Г. О. *Лизингоспроможність сільськогосподарських підприємств та її методична оцінка* / Г. О. Іванникова // *Вісник СДАУ. Серія «Фінанси і кредит»*. – 1998. – С. 28–30.
3. *Лизинг в аграрному секторі економіки України* / О. Ярославський // *Лизинг в Україні*. – 2006. – № 3. – С. 6–7.
4. Чекмарева Е. Н. *Лизинговий бізнес* / Е. Н. Чекмарева. – М. : Економіка, 1993.